

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QISH SAVODXONLIGI VA ONA TILI DARSLARIDA
INTERFAOL METODLARIDAN FOYDALANISH**

Tilavoldiyeva Sarvinoz Salohiddin qizi

Andijon davlat pedagogika instituti pedagogika fakulteti
'Boshlang'ich ta'lim' yo'nalishi 3-bosqich talabasi.

Annotatsiya: Maqolada ta'lim davom etgan jarayon va uning sifati, dars mazmuni, qo'llangan metodlar va o'qituvchining mahorati, bilim darajasi haqida so'z bor. Bu maqolada, ona tili darslarida foydalanish uchun tavsiya etiladigan interfaol metodlardan namunalar keltirilgan.

Аннотация: В статье рассказывается о процессе обучения и его качестве, содержании урока, используемых методах, навыках и знаниях учителя. В этой статье приведены примеры рекомендуемых интерактивных методов для использования на занятиях родного языка.

Kalit so'zlar: interfaol, innovatsion texnologiya, charxpalak, taqdimot usuli, tanlash, ixtiyoriy, bajarish, majburiy, imkoniyat, metod, texnologiya.

KIRISH

Ona tili va adabiyot darslarida interfaol usullar joriy jarayonda o'quv jarayonida keng qo'llanilmoqda. O'quvchilar bu metodlar orqali o'qish, ma'naviy muloqotlar qurish va o'z fikrlarini ifodalashadi. Bu interfaol metodlar o'quvchilarga o'qish va yozish bo'yicha qiziqish, e'tibor va qiziqishni oshirishda yordam beradi.

Mazkur maqolada ta'lim jarayonida amaliy interfaol metodlar yaratish va ularni qo'llash uchun o'quvchilarni jalb qilish uchun ko'rsatmalarga e'tibor qaratiladi. O'quvchilar o'z fikrlarini bayon etish, muloqotlar tashkil etish va o'qish jarayonini o'zlashtirishda qanday usullardan foydalanishlari mumkinligi ko'rsatilgan.

Ushbu maqolada o'qituvchilar uchun maslahatlar, o'quv jarayonini o'zlashtirish uchun foydali ko'rsatmalar va o'quvchilarning qiziqishlarini oshirish uchun ishlatiladigan interfaol usullar ta'kidlangan. Bu usullar o'quvchilarni dars jarayoniga qatnashishga, fikr almashishga, o'z fikrlarini ifodalashga, va o'quv jarayonini mazmunli qilishga imkon beradi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Interaktiv ("Inter" - o'zaro, "faol" - harakat degan ma'noni anglatadi) - o'zaro harakatda bo'lish yoki suhbat va muloqotda bo'lishni anglatadi. Boshqacha qilib aytganda, o'qitishning interfaol usullari o'quv jarayoni va o'quvchilarni o'ziga jalb etuvchi, o'rganayotgan narsalarni bilish va tushunish, o'z fikrlarini ifodalash va muhokama qilish imkoniyatiga ega bo'ladigan o'quv va kommunikativ faoliyatning maxsus shakllarini yaratishga qaratilgan. Ularning o'ziga xosligi shundaki, ular nafaqat o'qituvchi va talabalar tomonidan birgalikda amalga oshiriladi, balki birgalikdagi faoliyat orqali ham birlashtiriladi.

Har bir darsni o'ziga xos usul asosida o'tish, o'quvchining fanga bo'lgan qiziqishini oshirish, uning qalbida ilmga muhabbat uyg'otish o'qituvchining mahoratiga bog'liq. Muallimning mahoratini oshirishga xizmat qiluvchi vositalardan biri zamonaviy pedagogik texnologiyalardir. Zamonaviy pedagogik texnologiya – hozirgi zamon didaktikasi va pedagogikasi taraqqiyotining mahsuli. Har bir zamonaviy pedagog mavjud pedagogik texnologiyalarni o'z darslarida qo'llasa, albatta ijobiy natijaga erishadi. Bugungi kun o'qituvchisining maqsadi barkamol yoshlarni tarbiyalash, ularga puxta ta'lim-tarbiya berish, zarur axborotlar bilan ta'minlash, mustaqil fikrlashga o'rgatish, bilim va hayotiy ko'nikmalar hosil qilish, ular qalbida vatanparvarlik, xalqparvarlik tuyg'ularini qaror toptirishdan iborat. Bu ezgu maqsadlarni ilg'or pedagogik va innovatsion texnologiyalar asosida o'tilgan mashg'ulotlarda amalga oshirish mumkin.

Innovatsion texnologiya – ta'lim samaradorligini oshiruvchi omillardan foydalanish, turli pedagogik jarayonlarni loyihalash va amalda qo'llash orqali bilim egallashni takomillashtirish usullari. Uning asosiy maqsadi ta'lim jarayonida o'qituvchi va bilim oluvchi faoliyatiga yangilik,

o'zgartirishlar kiritish bo'lib, interfaol metodlardan foydalanishni taqozo etadi. Interfaol usullar ta'lim jarayonida qatnashayotgan har bir bilim oluvchining faolligiga, erkin va mustaqil fikr yuritishga asoslanadi. Bu usullardan foydalanganda bilim olish qiziqarli mashg'ulotga aylanadi. Ko'p yillar davomida an'anaviy dars o'tish ta'limning asosiy shakllaridan biri bo'lib keldi. An'anaviy darsda o'qituvchi faol, o'quvchi esa passiv ishtirokchiga aylanadi. Bu esa o'quvchining mustaqil fikrlashi, izlanuvchanlik qobiliyati rivojlanishiga to'sqinlik qiladi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari shiddat bilan rivojlanayotgan bir paytda bunday darslar yaxshi samara bermaydi. Bugungi davr talabi dars jarayonini noan'anaviy tarzda mazmunli tashkil etish, o'quvchilarning qiziqishini orttirib, ularning o'quv jarayonidagi faolligini ta'minlashni taqozo etadi.

Noan'anaviy darslarni tashkil etishda interfaol metodlar muhim bo'g'in hisoblanadi. Ular o'qituvchi va o'quvchilarning o'zaro faol munosabatlarida tashkil etiladigan mashg'ulot turidir. Bunda o'qituvchi va o'quvchi o'zaro hamkorlikda ishlaydi. Fikrlar to'qnashuvi yuzaga keladi. O'quvchining erkin fikrlash jarayoni yangi pog'onaga ko'tariladi. O'qituvchi shu tarzda o'quvchilarni faollashtiradi, o'zlashtirishi past o'quvchilar dunyoqarashi va tafakkurini boyitib boradi.

Ma'lumki, hozirgi kunda interfaol metodlarning yuzdan ortiq turi mavjud bo'lib, ularning aksariyati tajriba-sinovdan o'tib, yaxshi natija bergan. Keng qo'llaniladigan usullar – "Klaster", "Aqliy hujum", "Davom ettir", "Taqdimot", "Blits-so'rov", "Muammoli vaziyat" kabilardan foydalanib, darsda samarali natijalarga erishish mumkin. Darsning o'tilgan mavzuni so'rash qismida "Sinkveyn", "Teskari test", "Aql charxi" metodlarini, yangi mavzuni tushuntirish qismida "Insert", "Pinbord", "Zinama-zina", "Bumerang" texnologiyalarini, mavzuni mustahkamlash qismida "Venn diagrammasi", "Baliq skeleti", "Nima uchun?", "Qanday?", "Konseptual jadval", "Nilufar guli" kabi grafik tashkil etuvchilar hamda "Tushunchalar tahlili", "T-jadval", "Rezyume", "Kungaboqar", "Charxpalak" metodlarini, uyga vazifa berishda "FSMU", "Klaster", "BBXB" metodlarini qo'llash dars samaradorligini ta'minlab, o'quvchilarning bilimini oshirishga yordam beradi.

Ona tili va adabiyot darslarida ham yuqorida sanab o'tilgan interfaol metodlardan tashqari "Ha... yo'q", "Ta'rif egasini top", "Men kimman?", "Domino" kabi didaktik o'yinlardan foydalanish mumkin. O'yin vaqtida o'quvchilar o'zini erkin tutadi, bilimni namoyon etgisi keladi. Natijada o'quvchida ishonch, qat'iyat paydo bo'ladi. Munozaraga kirishishni o'rganadi. Fikrini asoslashga odatlanadi. Bunda o'quvchilarning yoshi, bilim darajasi inobatga olinishi lozim.

"Charxpalak". Ushbu texnologiya o'quvchilarni o'tilgan mavzularni esga olish, mantiqan fikrlab, berilgan savollarga mustaqil ravishda to'g'ri javob berish va o'z-o'zini baholashga o'rgatishga hamda qisqa vaqt ichida o'qituvchi tomonidan barcha o'quvchilarning bilimlarini baholashga qaratilgan. Bu usulni qo'llashdan maqsad o'quvchilarni dars jarayonida mantiqiy fikrlash, o'z fikrlarini mustaqil ravishda erkin bayon eta olish, o'zlarini baholash, yakka va guruhlarda ishlash, boshqalar fikriga hurmat bilan qarash, ko'p fikrlardan keraklisini tanlab olishga o'rgatishdir. Ushbu texnologiya ona tili va adabiyot darslarining boshlanishi va oxirida yoki biron-bir bo'lim tugallanganda o'tilgan mavzuning o'quvchilar tomonidan qay darajada o'zlashtirilganlik darajasini baholash, takrorlash, mustahkamlash uchun mo'ljallangan.

"Charxpalak" texnologiyasi quyidagicha amalga oshiriladi:

Mavzu: So'z ma'nosining ko'chish usullari.

Vazifa: Berilgan gaplardagi ma'no ko'chish usullarini aniqlab, tegishli katakka "+" yoki "*" belgisini qo'ying.

Misollar	Metafora	Metonimiya	Sinekdoxa	Vazifadoshlik
Zal oyoqqa turdi.		*		
Mungli kuy yurakni tirnar edi.	*			
Besh qo'l barobar emas.			*	
Sizning to'miringizda buyuk bobokalonlarimiz qoni oqmoqda.				*

Futbolchilarimiz chap qanotdan hujum uyushtirdilar.	*			
Mabodo “Besh bolali yigitcha” kelmadimi?		*		
Quyoshning oltin qalami nur taratar edi.	*			
Ko‘chalarni chiroqlar yop-yorug‘ qilib turibdi.				*
Alisher Navoiyni so‘nggi yo‘lga kuzatishga butun Hirot yig‘ilgan edi.		*		
O‘n qo‘li – o‘n hunar.			*	

Baholash:

9-10 ta to‘g‘ri javob – “a’lo”

7-8 ta to‘g‘ri javob – “yaxshi”

6 ta to‘g‘ri javob – “qoniqarli”

Haqiqatan ham, yuqorida keltirilgan interfaol metodlarni ona tili darslarida qo'llash o'quvchilarning o'zlashtirish, fikr yuritish, hamda fanga bo'lgan qiziqishlarini oshirishga muvofiqdir. Bu usullar o'quvchilarga faol ishtirok, erkin fikrlash, va o'z fikrlarini etkili bir tarzda ifodalash imkoniyatini beradi. Keyinchalik, bu metodlar o'quvchilarning doimiy o'z fikrlarini bayon etish, bir-biriga qarshi hissa boshlash va o'zaro fikr almashishini oshirishga xizmat qiladi. Interfaol metodlar o'quvchilarni ta'lim jarayoniga aktivaning bosh rolida ishtirok etishga rag'batlantiradi va ularni sabablarga ko'ra fikr bayon qilish, munozara qilish, va jamoatchilikda faol bo'lishga intiladi.

O'qituvchi interfaol metodlardan foydalanib, o'quvchilarning fikrlarini qo'llash va muhokama qilish imkoniyatlarini yaratadi. Bu usullar o'quvchilarga savol berish, muzokaralar o'tkazish, guruh ishlarini bajarish, ma'lumot almashish va ta'limiy vazifalarni jamoaviy ravishda hal qilishni o'rganish imkoniyatlarini beradi. Bunday qo'llanilgan metodlar o'quvchilarning ta'limiy jarayonlarda muvofiqlik va o'zlashtirishni kengaytirishda katta rolni o'ynaydilar.

XULOSA

O'qituvchi ham shuningdek, o'quvchilar bilan yaxshi aloqada bo'lish, ularni eslatib, ma'qullantirib, o'z fikrlarini izohlay olish va ularni qollab-quvvatlash uchun interfaol vaqt o'tkazishni o'rganishi lozim. Bu, o'quvchilarning o'z fikrlarini isbotlash, fikr-mulohazalarini takomillashtirish va ta'limiy jarayonlarda qatnashishga rag'batlantirishga olib keladi.

Qisqa aytganda, interfaol metodlar o'quvchilarga ta'lim jarayonida faol ishtirok etish, o'z fikrlarini ifodalash va boshqalar bilan o'z fikrlarini bir-biriga o'rgatish imkoniyatini beradi. Bu usullar orqali o'quvchilar o'z fikrlarini erkin, adolatli va hurmat qiluvchi tarzda ifodalay oladilar. O'qituvchi va o'quvchilar o'rtasidagi interfaol munosabat o'quvchilarning shaxsiy va intellektual rivojlanishiga samarali ta'sir etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ernazarov G'. “Boshlang‘ich sinflarda ona tili o‘qitish metodikasi”. Toshkent-“Ilm Ziyo” – 2013.
2. Safarova R.G. va boshqalar. Boshlang‘ich ta’lim konsepsiyasi. Toshkent-2014.
3. Qosimova K., Matchonov S., G‘ulomova X.va boshqalar. “Ona tili o‘qitish metodikasi”. Toshkent – 2009.
4. Erkaboyeva N. Q. Adabiyot fanidan savol-javoblar to‘plami. T. “Navro‘z”, 2018.
5. Golish L. V. , Fayzullayeva D. M. Pedagogik texnologiyalarni loyihalashtirish va rejalashtirish. T. , “Iqtisodiyot”, 2012.
6. “Umumta’lim fanlari metodikasi” jurnali, 1-, 2-, 3-, 4-sonlar, 2018.
7. “Til va adabiyot ta’limi” jurnali, 1-12 sonlar, 2018.